

गण्डकी प्रदेश प्रमुख शैक्षिक सुधार कार्यक्रम, २०७८ अन्तर्गत आधारभूत
तहमा विज्ञान प्रयोगशाला स्थापना अनुदान कार्यक्रम कार्यान्वयनका लागि
स्पेशिफिकेशन तयारी समितिको प्रतिवेदन, २०७८

पेश गरेको मन्त्रालय

शिक्षा, संस्कृति, विज्ञान प्रविधि तथा सामाजिक विकास मन्त्रालय

गण्डकी प्रदेश, पोखरा ।

हाम्रो भनाइ

आधारभूत तहमा विज्ञान प्रयोगशाला स्थापना तथा स्थापना भएका प्रयोगशालाहरूमा नपुग सामग्रीहरूको थप व्यवस्थापन गरी व्यवस्थित प्रयोगशालाको रूपमा स्तरोन्नती गर्न आवश्यक छ । प्रयोगशालामा नवीनतम् प्रविधि र सामग्री समेत व्यवस्थापन गरी विद्यार्थीहरूलाई नियमित प्रयोगात्मक अभ्यासको उचित अवसर सहितको शिक्षण सिकाइमा सहयोग पुऱ्याउने उद्देश्यले गण्डकी प्रदेश प्रमुख शैक्षिक सुधार कार्यक्रम, २०७८ मा समावेश भएको आधारभूत विद्यालयमा विज्ञान प्रयोगशाला स्थापना अनुदान कार्यक्रमलाई व्यवस्थित एवम् प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयनका लागि प्रयोगशालामा हुनुपर्ने न्यूनतम सामग्रीहरूको विवरण र सो को स्पेशिफिकेसन तयार गरी विद्यालयमा स्थापना हुने ल्याबमा एकरूपता साथै विद्यार्थीहरूमासमान सिकाइको अवसर बृद्धि गर्दै निर्धारित पाठ्यक्रमको उद्देश्य पूरा गर्न सहयोग पुगोस भन्नका लागि मन्त्रालयको निर्णयानुसार प्रदान गरिएको कार्यजिम्मेवारी बमोजिम स्पेशिफिकेसन तयार गरिएको हो ।

राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप, २०७६ को अधिनमा रही आधारभूत तहको विज्ञान विषयको निर्धारित पाठ्यभार बमोजिमका क्रियाकलाप सञ्चालनका लागि ल्याबको स्थापना र सञ्चालनका लागि विद्यालयमा उपलब्ध नभएका सामग्रीहरूको थप व्यवस्थापन गर्न यो स्पेशिफिकेशन महत्वपूर्ण हुनेछ । आधारभूत तह कक्षा ६-८ सम्म अध्यापनरत शिक्षकहरूको सहभागितामा समितिले तयार गरेको स्पेशिफिकेसनको मसौदा सम्बन्धमा छलफल गरी प्राप्त पृष्ठपोषणहरूलाई समावेश गरी उक्त मसौदालाई अन्तिमीकरण गरी मन्त्रालयमा पेश गरेका छौं । स्पेशिफिकेसन तयार गर्दा पाठ्यक्रम र नेपाल सरकारले स्वीकृत गरेको पाठ्यक्रमको अधिनमा रही यो स्पेशिफिकेसन तयार गरिएको छ । पाठ्यक्रममा आउने परिवर्तनसँगै स्पेशिफिकेसन परि परिमार्जन हुनु आवश्यक नै हुन्छ ।

आधारभूत तहमा विज्ञान प्रयोगशाला स्थापनाका लागि आवश्यक स्पेशिफिकेशन तयारी समितिको जिम्मेवारी प्रति मन्त्रालय लाई र मन्त्रालयले प्रदान गरेको जिम्मेवारी बमोजिमको कार्य सम्पादन गर्नका लागि सरसल्लाह र सुझाव प्रदान गर्नुहुने सबै प्रति प्रति हार्दिक आभार व्यक्त गर्दछौं ।

धन्यवाद ।

स्पेशिफिकेशन तयारी समिति

१. श्री तोयनाथ लम्साल, महाशाखा प्रमुख, शैक्षिक योजना, विज्ञान प्रविधि तथा प्राविधिक शिक्षा महाशाखा- संयोजक
२. श्री ओमकुमारी गुरुड, विज्ञान विषय शिक्षक, संस्कृत मावि, पोखरा मनपा-१ बगर
३. श्री मित्रलाल सुवेदी, विज्ञान विषय शिक्षक, कालिका मावि, पोखरा-२४ कास्कीकोट
४. श्री भीम प्रसाद सुवेदी, विज्ञान विषय शिक्षक, अन्नपूर्ण मावि, पोखरा मनपा-१६ कास्की
५. श्री ऋषिराज बाँस्तोला, शाखा अधिकृत, शिक्षा, संस्कृति, विज्ञान प्रविधि तथा सामाजिक विकास मन्त्रालय

१. पृष्ठभूमि:

आधारभूत तहको पाठ्यक्रमले निर्धारण गरेका विज्ञान विषयको तहगत उद्देश्य पूरा गर्नका लागि प्रयोगमा आधारित सिकाइक्रियाकलापलाई प्रभावकारी रूपमा सञ्चालन गर्नका लागि विद्यालयमा प्रयोगशाला स्थापना एवम् सञ्चालन गर्ने आवश्यक छ । विज्ञान विषयको शिक्षण सिकाइ क्रियाकालपका आवश्यक पर्ने लागि न्यूनतम पूर्वाधारहरूको व्यवस्था गर्न आवश्यक भएकोले स्पेशिफिकेशन तयार गरिएको छ ।

२. उद्देश्य:

आधारभूत तहमा विज्ञान प्रयोगशालामा हुनु पर्ने न्यूनतम पूर्वाधार र सामग्रीहरूको सम्बन्धमा विवरण तयार गर्ने ।

३. औचित्य:

आधारभूत तहको पाठ्यक्रमले निर्धारण गरेका विषयगत उपलब्धी हासिल गर्न विद्यालयहरूका प्रयोगशालाहरूमा एकरूपता कायम हुने र समान सिकाइका अवसरहरूको सृजना हुने ।

४. स्पेशिफिकेशन तयारी प्रकृया:

- मन्त्रालयले प्रदान गरेको समितिको कार्य जिम्मेवारी सम्बन्धमा छलफल
- आधारभूत तह कक्षा ६-८ को पाठ्यक्रमले निर्धारण गरेका उद्देश्य र पाठ्यपुस्तक बीचको अन्तरसम्बन्ध पहिचान
- पाठ्यक्रमको उद्देश्य पूरा हुने पाठ्यपुस्तकमा समावेश भएका सिकाइ क्रियाकलाप सञ्चालनका लागि सामग्रीहरूको पहिचानका लागि समितिका पदाधिकारीहरूबीच कार्यशाला सञ्चालन गरी स्पेशिफिकेशनको मसौदा तयारी
- मसौदा उपर मन्त्रालयमा छलफल गरी प्राप्त सुझावहरू समेत समावेश गरी मसौदाको परिमार्जन
- स्पेशिफिकेशन मसौदाको अन्तिमीकरण गरी मन्त्रालयमा पेश

५. स्पेशिफिकेशन तयारीमा लिइएका आधारहरू:

१. आधारभूत तह (कक्षा ६-८) का पाठ्यपुस्तक तथा पाठ्यक्रमहरू (पुराना, नयाँ तथा परिक्षण गरीएको)
२. विभिन्न Science House तथा Surgical House बाट लिइएको सामग्रीहरूको कोटेशन।
३. विभिन्न विद्यालयका विज्ञान शिक्षकहरूसँगको छलफल तथा अर्न्तक्रीया।
४. विज्ञान विषय तथा विज्ञान प्रयोगशालासँग सम्बन्धित Website हरू।

६. स्पेशिफिकेशन

आधारभूत तह (१-८) मा विज्ञान प्रयोगशालाको लागी सिफारिस गरिएका आवश्यक सामग्रीहरु :

S.N	Requirements	Qty.	Per unit Cost	Total(Rs)
Particulars/ Apparatus				
1.	Measuring Cylinder(100ml, 250ml, 500ml, 1000ml, Boro+Poly)	1 Set	1850+175	2025
2.	Volumetric flask, 250ml-Boro	1 Pcs	750	750
3.	Spring balance	2 Pcs	220	440
4.	Measuring Tape (Min-20m)	1 Pcs	750	450
5.	Stop Watch (Digital)	1 Pcs	380	380
6.	Beam Balance	1 Pcs	4000	4000
7.	Measuring Blocks (5gm to 1 Kg)	1 set	2850	2850
8.	Scale (1m)- Wooden	2 Pcs	120	240
9.	Stand	2 Pcs	800	1600
10.	Barometer Aneroid	1 Psc	1500	1500
11.	Pulley (Fixed, Moveable, Mixed) (Single, Double, Triple)	2 Set	1050	2100
12.	Scissors	2 Pcs	135	270
13.	Lemon Squeezer	2 Pcs	320	640
14.	Simple Thermometer(Alcohol)	1 Pcs	285	285
15.	Simple Thermometer(Mercury)	1 Pcs	285	285
16.	Clinical Thermometer (Analog)	1 Pcs	200	200
17.	Clinical Thermometer (Digital)	1 Pcs	200	200
18.	Max-Min Thermometer	1 Psc	1200	1200
15.	Mirror(Concave, Convex)	3/3 Pcs	85	510
16.	Glass Slab	3 Pcs	140	420
17.	Prism (50×50)	3 Pcs	150	450
18.	Drawing Board (Wooden)	2 Pcs	680	1360
19.	Office Pin(24mm)	2 Pack	55	110
20.	Plane Mirror with Stand	2 Pcs	95	190
21.	Hand lens(Small, Medium, Large)	1/1/1 Pcs	140+350+530	1020
22.	Tuning Fork with rubber pad	2 Set	380	760
23.	Slinky Wire	2 Pcs	340	680
24.	Bar Magnet(Heavy 4 inch)	2 Pair	430	860
25.	Horse Shoe Magnet (Heavy 3 inch)	2 Pair	170	340
26.	U shaved Magnet (Heavy 4 inch)	2 Pair	500	1000
27.	Electro Magnet	1 Psc	450	450
28.	Insulated Cu Wire	10 m	20	200
29.	Magnetic Compass(Medium)	2 Pcs	250	500
30.	Iron Dust	500gm	680	680
31.	Copper and Zinc Plate	2 set	285	570
32.	Led Bulbs (DC)	10 Pcs	5	50

S.N	Requirements	Qty.	Per unit Cost	Total(Rs)
33.	Electric Wire	10 m	20	200
34.	Fuse and MCB	2 Pcs	25+50	150
35.	Switch and Dry Cell (2 Pair)	2 Pcs	25+25	100
36.	Chromatography tube	2 Pcs	380	760
37.	Simple Funnel(Boro+Poly)	2/2 Pcs	220+35	510
38.	Porcelain Basin	4 Pcs	65	460
39.	Galvano meter(Super)	1 Pcs	810	810
40.	Dynamo Super AC	1 Pcs	1250	1250
41.	Tripod Stand	2 Pcs	270	540
42.	Wire Gauge with Fram	2 Pcs	55	110
43.	Sprit Lamp(Brass)/ Burner	2 Pcs	295	590
44.	Round Bottom Flask(Boro)	2 Pcs	350	700
45.	Woulf's Bottle (500ml)-Boro	2 Pcs	650	1300
46.	Conical Flask(500ml)	2 Pcs	420	840
47.	Test Tube(Ordinary Glass)	10 Pcs	25	250
48.	Test Tube (Hard Glass)-Boro	5 Psc	80	400
49.	Dropper funnel (Boro)	2 Pcs	350	700
50.	Glass Droper	2 Psc	350	700
51.	Plastic Dropper	4 Pcs	15	60
52.	Centrifuging Machine(Super)	1 Pcs	2250	2250
53.	Glass Tube	10 Psc	25	250
54.	Glass Rod	10 Psc	40	400
55.	Rubber Corks (N0.3,4,8,12)	2 Set	120	240
56.	Gas Jar	2 Pcs	245	490
57.	Water Trough	2 Pcs	350	700
58.	Cork Borer (German)- Set of 6	1 Set	500	500
59.	Beaker (100ml,250ml, 500ml-Boro)+Poly	2+2+2=6 Pc	80+140+320	1080
60.	Mortar and Pestle	1 Pcs	330	330
61.	Watch glass	2 Pcs	20	40
62.	Glass Slide	1 Packs	140	140
63.	Cover Slip	1 Packs	125	125
64.	Petri Dish (Boro)	2 Pcs	250	500
65.	Test tube Holder	2 Pcs	75	150
66.	Test tube Brush	4 Pcs	15	60
67.	Test tube tong (18*150)	2 Pcs	25	50
68.	Spatula	2 Pcs	35	70
69.	Reagent bottles (Poly+Boro)	2+2=4 Pc	135+530	1330
70.	Filter Paper 12.5mm	2 Pkt	250	500
71.	Gloves	1 Set	500	500
72.	Museum Spacemen Jar(Plastic)	5 Pcs	150	750
73.	Compounds Microscope Medical	1 Pcs	12500	12500

S.N	Requirements	Qty.	Per unit Cost	Total(Rs)
	(10x, 45x, 100x objective 10x, 15x eye pcs with Mechinal Stage)			
74.	Dissection Box	1 Pcs	650	650
75.	Whell and Axal	1 pcs	1450	1450
76.	Periscope	1 Pcs	425	425
77.	Newton Colour Disc	1 Pc	575	575
78.	Kalidiscop	1 Pcs	400	400
79.	Grabstand Ball and Ring	2 Psc	300	600
80.	Tool Box	1 Set	2000	2000
Total		Rs.69,050		
Chemicals				
79.	Sulphuric Acid (H ₂ SO ₄)	500ml	680	680
80.	Hydrochloric Acid (HCl)	500ml	550	550
81.	Nitric Acid (HNO ₃)	500ml	720	720
82.	Sodium Hydroxide (NaOH)	500ml	540	540
83.	Potassium Hydroxide (KOH)	500ml	640	640
84.	Ethanol (99%)	500ml	680	680
85.	Sprit	2 lit	750	1500
86.	Formalin Solution	1 lit	860	860
87.	Methyl Orange (125ml)	1 Bottle	285	285
88.	Phenolphthalein (125ml)	1 Bottle	285	285
89.	Universal Indicator (125ml)	1 Bottle	325	325
90.	PH Paper and PH Scale	1 Bundle	380	380
91.	Litmus Paper (Blue and Red)	2+2=4 P	95	380
92.	Iodine Solution (125ml)	1 Bottle	280	290
93.	Safranin (125ml)	1 Bottle	430	430
94.	Copper Sulphate (CuSO ₄)	500 gm	1000	1000
95.	Calcium Carbonate (CaCO ₃)	500 gm	480	480
96.	Magnesium Carbonate (MgCO ₃)	500 gm	455	455
97.	Calcium Bicarbonate(CaHCO ₃) ₂	500 gm	450	450
98.	Magnesium Bicarbonate (MgHCO ₃) ₂	500 gm	320	320
99.	Calcium Sulphate (CaSO ₄)	500 gm	440	440
100.	Magnesium Sulphate (MgSO ₄)	500 gm	500	500
101.	Calcium Chloride (CaCl ₂)	500 gm	480	480
102.	Magnesium Chloride (MgCl ₂)	500 gm	430	430
103.	Sodium Bicarbonate (NaHCO ₃)	500 gm	560	560
104.	Sodium Carbonate (Na ₂ CO ₃)	500 gm	470	470
105.	Glycerol	500 ml	750	750
106.	Starch Powder	500 gm	1150	1150
107.	Calcium Hydroxide (Ca(OH) ₂)	500 gm	565	565
108.	Camphor	500 gm	630	630
109.	Granulated Zinc	500 gm	1950	1950

S.N	Requirements	Qty.	Per unit Cost	Total(Rs)
110.	Aluminum	1 Pkt	650	650
111.	Magnesium Ribbon	1 Roll	325	325
Total			Rs.20,150	
Particulars/ Apparatus+Chemicals			Rs.89,200	
Museum Spacemen				
112.	Cycon, Jelly Fish, Tape Worm, Round Worm, Pin Worn, Prawn, Earthworm, Octopus, Star fish, Sea-urchin,	10 Pcs	500	5000
Permanent Slides				
113.	Amoeba, Paramecium, Hydra, Spirogyra, Euglena, Animal and Plants Tissue	15 Pcs	90	1350
Museum Spacemen+ Permanent Slides			Total- Rs. 6,350	
Charts				
114.	Blood Circulatory System	1 Pcs	340	340
115.	Respiratory System	1 Pcs	340	340
116.	Digestive System	1 Pcs	340	340
117.	Reproductive System	1 Pcs	340	340
118.	Excretory System	1 Pcs	340	340
119.	Modern Periodic Table	1 Pcs	675	675
120.	Glandular System	1 Pcs	340	340
121.	Nervous System	1 Pcs	340	340
122.	Skelton System	1 Pcs	340	340
123.	Human Heart	1 Pcs	340	340
124.	Eyes	1 Pcs	340	340
125.	Ears	1 Pcs	340	340
126.	Plants Cell	1 Pcs	340	340
127.	Animal Cell	1 Pcs	340	340
128.	Animals Tissues	1 Pcs	340	340
129.	Plants Tissues	1 Pcs	300	300
130.	Photosynthesis	1 Pcs	300	300
131.	Ecosystem	1 Pcs	300	300
132.	Solar System	1 Pcs	280	280
133.	Internal Earth Model	1 Pcs	340	340
134.	Eclipse(Solar and Lunar)	1 Pcs	320	320
135.	Life cycle of Frog	1 Pcs	280	280
136.	Life cycle of Mustard	1 Pcs	280	280
137.	Pollination and Fertilization of plants	1 Pcs	280	280
Total			Rs. 8,115	
Models				

S.N	Requirements	Qty.	Per unit Cost	Total(Rs)
138.	Heart	1 Pcs	1480	1480
139.	Rocks and Minerals (Set of 20)	1 Set	1650	1650
140.	Globes	1 Pcs	2300	2300
141.	Solar System	1 Pcs	7500	7500
142.	Change of Season	1 Pcs	1800	1800
143.	Atomic Model set	1 Pcs	1800	1800
Charts+ Models			Total- Rs.16,500	

Details of Expenses:

S.N	Particulars	Expenses	Remarks
1.	Science Lab Equipments and Chemicals	Rs. 89,200.0	
2.	Permanent Slides and Museum Specimens	Rs. 6,350.0	
3.	Charts, Models and Project	Rs. 16,500.0	
4.	Science Lab Furniture (2 Racks and 4 Tables Set)- Wooden	Rs. 65,000.0	
Total		Rs. 1,77,050.0	
Vat (13%)		Rs. 23,016.5	
Grand Total		Rs. 2,00,066.5	
		/	

नोट :- माथि उल्लेखित सामग्रीहरूको अनुमानित मूल्य विभिन्न विज्ञान हाउस तथा सर्जिकल हाउसको कोटेशनबाट लिईएको हो । जिल्लागत रूपमा माथि उल्लेखित मूल्यमा केही घटबढ वा फेरबदल हुन सक्नेछ साथै ढुवानी मूल्य समेत जोडिने छ । यी सामग्रीहरूको विवरण प्रति कक्षा अधिकतम २०-२५ जना भएको आधारभुत विद्यालयलाई आधार मानी तयार गरिएको हो । विद्यार्थी सङ्ख्याको आधारमा माथि उल्लेखित सामग्रीहरू थपघट गर्न सकिने छ । विज्ञान प्रयोगशालाका लागि आवश्यक च्याक तथा फनिचरहरू स्थानीय स्तरबाट व्यवस्थापन गर्न सकिने छ । कक्षाकोठाको आकार र विद्यार्थी सङ्ख्याको आधारमा न्युनतम च्याक २ र टेबल २ तथा बढीमा च्याक ४, टेबल ४ को व्यवस्थापन गर्न सकिनेछ । साथै विज्ञान प्रयोगशालाका लागि एउटा कम्प्युटर वा ल्यापटप र एउटा प्रोजेक्टर समेत आवश्यक रहेको छ ।

विज्ञान प्रयोगशाला व्यवस्थापनका आधारहरू :

- प्रयोगशालाका लागि उपयुक्त कक्षा कोठा (फराकिलो, हावा खेल्ने, उपयुक्त प्रकाश, विद्युत् तथा पानीको आपूर्ति भएको) हुनुपर्ने ।
- प्रयोगशालाको कक्षाकोठामा वासिङ सेट तथा पानीको धाराको व्यवस्था हुनुपर्ने ।
- सामग्रीहरूको भण्डारण भौतिक विज्ञान, रसायन विज्ञान, जिव विज्ञान, तथा अन्तरिक्ष तथा भु-विज्ञानको छुट्टा-छुट्टै गर्नु पर्ने ।
- सामग्रीहरूको भण्डारण तथा प्रयोग गर्नको लागि कम्तिमा २ ओटा च्याक (तला-तला (Decker) भएको) तथा विद्यार्थी सङ्ख्याको आधारमा २ वा ४ ओटा टेबलहरूको व्यवस्थापन गर्नुपर्ने ।
- रसायन हरूको भण्डारण च्याकको तल्लो तला (Decker) मा गर्नु पर्ने ।
- शिक्षाका सामग्रीहरूको भण्डारण माथिल्लो तलामा उपयुक्त (नफुट्ने) तरीकाले गर्नुपर्ने ।
- प्रयोगात्मक कार्य गर्नु अगाडी वा रसायनहरूको प्रयोग गर्नुभन्दा पहिले Glovest and Apron अनिवार्य लगाउनु पर्ने ।

८. प्रयोगशालामा शिक्षकको उपस्थिति बिना विद्यार्थीहरु प्रवेश नगराउने ।
९. विद्यार्थीहरुले विषय शिक्षकको निर्देशन र निगरानी बिना कुनैपनि सामग्रीहरु नछुने वा नचलाउने ।
१०. विद्यार्थीहरु प्रयोगशालामा प्रवेश गरीसके पश्चात् जिस्कने वा चल्ने गर्नु हुँदैन, किनकी रसायनहरु पोखिने र सामग्रीहरु फुट्ने सम्भावना हुन्छ ।
११. सामग्रीहरु प्रयोग गर्नु पहिले र प्रयोग गरी सके पछि सफा गरेर राख्नु पर्छ ।

विज्ञान प्रयोगशाला अनुगमन तथा मुल्याङ्कन फाराम

विद्यालयको नाम :

ठेगाना :

सञ्चालित कक्षा :

विषय शिक्षकको नाम :

प्रधानाध्यपकको नाम :

प्रयोगशाला व्यवस्थापन मुल्याङ्कनका आधारहरु :

विद्यालयमा उपलब्ध आधारहरुमा छ (✓) र उपलब्ध नभएका आधारहरुमा छैन (×) चिन्ह लगाउनुहोस् ।

क) कक्षाकोठाको व्यवस्थापन :

क्र.स	मुल्याङ्कनका आधारहरु	छ	छैन	कैफियत
१.	विद्यार्थी सङ्ख्याको आधारमा प्रयोगशाला कक्षाकोठाको उपलब्धता			
२.	कुनै एउटा कक्षाका विद्यार्थीहरुलाई एकैसाथ प्रयोगशालामा लैजान सकिने अवस्था			
३.	प्रयोगशालामा उपयुक्त प्रकाशको अवस्था			
४.	प्रयोगशालामा विद्युत् जडान गरिएको			
५.	प्रयोगशालामा पानीको धारा जडान गरिएको			
६.	प्रयोगशालामा प्रयोगात्मक क्रियाकलाप पश्चात्को पानीको व्यवस्थापन			

ख) प्रयोगशालाका लागि आवश्यक सामग्रीहरुको उपलब्धता :

क्र.स	मुल्याङ्कनका आधारहरु	छ	छैन	कैफियत
१.	मन्त्रालयबाट स्वीकृत स्पेसिफिकेशन विवरण अनुसारको सामग्रीहरु खरिद गरेको			
२.	पाठ्यक्रमले निर्धारण गरेका प्रयोगात्मक क्रियाकलापको लागी सामग्रीहरुको प्रयाप्तता			
३.	सामग्रीहरुको खरिद प्रक्रिया वि.व्य.स.को निर्णय बमोजिम भएको/टेन्डर प्रक्रियाबाट भएको			
४.	सामग्रीहरुको खरिद प्रक्रियामा विषय शिक्षकको संलग्नता			

ग) सामग्रीहरुको भण्डारण :

क्र.स	मुल्याङ्कनका आधारहरु	छ	छैन	कैफियत
१.	भौतिक विज्ञान, रसायन विज्ञान, जीव विज्ञान, वातावरण विज्ञान र अन्तरिक्ष तथा भु-विज्ञान सँग सम्बन्धित सामग्रीहरुको संकेत सहित छुट्टा छुट्टै व्यवस्थापन गरिएको			
२.	सामग्रीहरुको व्यवस्थापन गर्दा सामग्रीहरुको सुरक्षालाई ध्यानमा राखेको			
३.	शिसा जन्य सामग्रीहरुको उचित व्यवस्थापन			

क्र.स	मुल्याङ्कनका आधारहरु	छ	छैन	कैफियत
४.	खतरायुक्त रसायनहरुको उचित व्यवस्थापन			
५.	Test Tube हरुको भण्डारणको लागी आवश्यक Holder को व्यवस्था			
६.	Compound Microscope को उचित भण्डारण			

घ) प्रयोगशालाको व्यवस्थापन :

क्र.स	मुल्याङ्कनका आधारहरु	छ	छैन	कैफियत
१.	सामग्रीहरुको भण्डारणको लागी आवश्यक ज्याक तथा दराजहरुको व्यवस्था			
२.	प्रयोगशाला कोठामा White Board को व्यवस्था			
३.	प्रयोगशाला कोठामा Computer or laptop र Projector को व्यवस्था			
४.	विद्यार्थीहरुलाई प्रयोगात्मक क्रियाकलापको लागि पर्याप्त ठाउँको व्यवस्था			

ड) प्रयोगशालाको प्रयोग तथा प्रभावकारिता :

क्र.स	मुल्याङ्कनका आधारहरु	छ	छैन	कैफियत
१.	पाठ्कमले निर्धारण गरेका र पाठ्यपुस्तकमा उल्लेख क्रियाकलापहरुलागी प्रयोगशालामा जान गरेको			
२.	स्थानीय No Cost and Low Cost सामग्रीहरुको प्रयोग भएको			
३.	विद्यालयले प्रयोगात्मक क्रियाकलापको लागि आवश्यक समय उपलब्ध गराएको			
४.	हरेक कक्षाका विद्यार्थीहरुले प्रयोगात्मक क्रियाकलापको अवसर प्राप्त गरेको			
५.	प्रयोगशालामा विज्ञान विषय बाहेकका अन्य विषयहरुका प्रयोगात्मक क्रियाकलापहरु (गर्न मिल्ने) र सामग्रीहरुको प्रयोग हुने गरेको			
६.	प्रयोगशालाको स्थापना पश्चात शिक्षण सिकाई क्रियाकलाप सहज र प्रभावकारी भएको			
७.	प्रयोगशालामा विद्यार्थीहरुको नियमितता र सक्रियता			

.....

विषय शिक्षकको

हस्ताक्षर

मिति :

.....

प्र.अ को हस्ताक्षर

मिति :

विद्यालयको छाप

.....

शिक्षा अधिकृत

नाम :

मिति :